

Сараєва Ірина Володимирівна

доктор філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»,

завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-7753-1836>

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ У ДОШКІЛЬНІЙ ТА ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

Ключові слова: діти дошкільного віку, молодший шкільний вік, процес соціалізації, соціалізація, соціально-педагогічний супровід.

Процес соціалізації дітей у дошкільній та початковій освіті є ключовим фактором їх гармонійного розвитку, адаптації до суспільного життя та формування особистісних якостей. В умовах сучасних соціальних викликів особливо важливим є соціально-педагогічний супровід цього процесу, що забезпечує створення сприятливого середовища для становлення соціально активної, емоційно стійкої та комунікативно компетентної особистості.

Соціалізація дітей є складним і багатоаспектним процесом, що охоплює формування особистості дитини в контексті соціальних норм, цінностей, правил поведінки та взаємодії з суспільством. Дошкільний та молодший шкільний вік є критичними періодами соціалізації, оскільки в цей час відбувається активне засвоєння комунікативних навичок, морально-етичних норм та соціальних ролей.

Теоретичні основи соціалізації закладені у працях класичних і сучасних науковців (А. Бандура, Л. Виготський, Е. Еріксон, Ж. Піаже), які розглядали соціалізацію як процес інтеграції дитини в суспільство через взаємодію з найближчим соціальним оточенням – сім'єю, однолітками, педагогами та суспільними інститутами.

На думку С. Гончаренко соціалізація є процесом засвоєння дитиною соціального досвіду, набуття навичок взаємодії та адаптації до умов соціального середовища і її розвитку як цілісної особистості [1, с. 314].

Процес соціалізації дитини є багатоступеневим і відбувається поступово, охоплюючи кілька ключових етапів, кожен із яких відіграє важливу роль у формуванні особистості. На етапі первинної соціалізації відбувається засвоєння соціальних норм і моделей поведінки через безпосередню взаємодію з найближчим оточенням (батьки, інші члени родини), формуються базові навички комунікації, емоційного реагування, самоусвідомлення. Дошкільний етап відзначається розширенням соціальних контактів, активним освоєнням комунікативних стратегій, розвитком емоційно-вольової сфери, етапом, де гра стає провідним видом діяльності, через який дитина засвоює правила взаємодії, морально-етичні норми та соціально прийнятні моделі поведінки.

Початкова шкільна соціалізація характеризується входженням в освітнє середовище і супроводжується засвоєнням нових соціальних ролей, формуванням навичок взаємодії у колективі, адаптацією до норм та вимог шкільного життя. На цьому етапі важливу роль відіграють навчальна діяльність, колективні форми роботи, взаємодія з однолітками та педагогами. Подальша соціалізація дитини відбувається шляхом активної її інтеграції в різні соціальні групи, зростає рівень відповідальності за власні дії, формується самостійність у прийнятті рішень. Поступово вибудовується система цінностей, світоглядні орієнтири, з'являється здатність до рефлексії та критичного мислення [1, с. 314].

Зауважимо, що процес соціалізації дитини є багатофакторним явищем, що формується під впливом різних середовищ взаємодії. Визначальними чинниками, які впливають на соціальне становлення особистості в дошкільному та молодшому шкільному віці, є сімейне виховання, освітнє середовище, взаємодія з однолітками, культурні традиції та сучасний медіапростір. Його ефективність визначається якістю соціально-педагогічного супроводу, який передбачає цілеспрямований вплив педагогів, батьків та суспільства з метою створення сприятливих умов для формування соціальних компетентностей, морально-етичних цінностей та готовності до інтеграції в соціум. Комплексний підхід до організації соціально-педагогічного супроводу забезпечує гармонійний розвиток дитини, сприяє її адаптації до соціального середовища та формує основи успішної соціальної взаємодії в майбутньому.

Соціально-педагогічний супровід є предметом дослідження багатьох науковців у галузі педагогіки, соціальної педагогіки та психології. І. Бех, С. Гончаренко, І. Зайченко, А. Капська, А. Мудрик, О. Чиж заклали основу для розробки практичних моделей соціально-педагогічного супроводу в сучасній освіті.

І. Бех розглядає соціально-педагогічний супровід як цілеспрямовану діяльність педагога, яка передбачає створення сприятливих умов для соціального становлення дитини, допомогу в подоланні труднощів адаптації, формування моральних орієнтирів та розвитку ключових соціальних навичок. На думку науковця, соціально-педагогічний супровід має здійснюватися на основі гуманістичного підходу, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини, включати взаємодію між педагогами, батьками, психологами, соціальними працівниками та іншими фахівцями, а також опору на суб'єкту активність самої дитини [2].

Особливо важливим соціально-педагогічний супровід є на дошкільному та молодшому шкільному віковому етапі, оскільки саме в цей період відбувається активне засвоєння соціальних ролей, правил поведінки та комунікативних навичок. Тож, сфокусувати свою увагу

фахівці мають на забезпеченні індивідуального підходу до кожної дитини, враховуючи її особистісні особливості, рівень розвитку та соціальне оточення.

Також, візьмемо до уваги ще один важливий чинник, що визначає успішність процесу соціалізації дітей у закладах дошкільної та початкової освіти – освітнє середовище, основними складовими якого є: *культурно-виховний компонент* (впровадження морально-етичних норм, традицій, національних цінностей у процес виховання); *комунікативний компонент* (створення ситуацій, що сприяють розвитку діалогу, співпраці, взаєморозуміння між дітьми та дорослими); *психологічний клімат* (формування довірчих відносин між педагогами та дітьми, підтримка позитивної атмосфери в групі чи класі); *організаційний компонент* (застосування інтерактивних методів навчання, групових проєктів, рольових ігор для розвитку соціальних навичок) [4].

Ключову роль у процесі соціалізації дітей відіграють педагогічні працівники, зокрема вихователі та вчителі, оскільки не лише забезпечують засвоєння знань, але й виступають значущими референтними особами. Вони формують соціально прийнятні моделі поведінки, сприяють розвитку комунікативних навичок і морально-етичних цінностей, реалізуючи виховний вплив як через цілеспрямовану педагогічну діяльність, так і через особистий приклад.

Варто зауважити, що соціально-педагогічний супровід дітей у процесі їхньої соціалізації передбачає використання ефективних методів і технологій, спрямованих на розвиток соціальних навичок, комунікативної компетентності та емоційного інтелекту. Застосування сучасних педагогічних підходів забезпечує успішну інтеграцію дитини в соціальне середовище, враховуючи її індивідуальні особливості, соціокультурний контекст та рівень психоемоційного розвитку [4].

Серед основних методів соціально-педагогічного супроводу варто виокремити інтерактивні методи навчання, спрямовані на активну взаємодію дітей у групі, розвиток рефлексивного мислення та оволодіння соціальними ролями. Особливе значення має формування емоційного інтелекту, що сприяє усвідомленню власних емоцій, емпатії, ефективної комунікації та конструктивного вирішення соціальних ситуацій. Важливим аспектом є також інклюзивний підхід, який забезпечує рівні можливості для дітей з особливими освітніми потребами, сприяє їхній адаптації до соціального середовища та розширює спектр соціальних взаємодій [4]. Ефективність соціально-педагогічного супроводу значною мірою визначається рівнем інтеграції вищезазначених технологій у сучасний освітній процес, а також якістю взаємодії між педагогами, батьками та представниками соціальних інституцій. Комплексний підхід до соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку дозволяє сформувати в них необхідні соціальні компетентності, сприяючи їхній успішній адаптації та активному залученню до суспільного життя.

Отже, соціалізація дитини в дошкільному та молодшому шкільному віці є складним багатоаспектним процесом, зумовленим взаємодією низки чинників, кожен із яких здійснює суттєвий вплив на формування її особистості. Ефективний соціально-педагогічний супровід передбачає комплексний підхід, що враховує вплив сімейного, освітнього, культурного та медійного середовища, а також соціальних контактів дитини і забезпечення сприятливих умов для гармонійного розвитку соціальних компетентностей, адаптації до суспільних норм і включення в активну соціальну взаємодію є важливим завданням такого супроводу.

Список використаних джерел

1. Гончаренко С. *Український педагогічний енциклопедичний словник*. 2-ге вид., допов. і випр. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.
2. Бех І. Д. *Життєвий світ особистості в духовному вимірі : наук.-метод. посіб.* Рівне : РДГУ, 2010. 118 с.
3. Рогальська-Яблонська І. П. Соціально-педагогічний супровід соціалізації особистості у дошкільному дитинстві. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. Вип. 2. С. 266-273. URL: <https://surl.li/ahuola>.
4. Тюріна В. О. Формування соціальної поведінки дітей на етапі ранньої соціалізації. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. Вип. 15. С. 284–289.

Iryna Saraieva

Ph. D. in Education, Pedagogy,

Head of the Department of Preschool and Primary Education

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odessa, Ukraine

**SOCIO-PEDAGOGICAL SUPPORT OF THE SOCIALIZATION PROCESS
OF CHILDREN IN PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION**

Keywords: preschool children, early school age, socialization process, socialization, socio-pedagogical support.

Черненко Людмила Сергіївна

здобувач 2 курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Одеська державна академія будівництва та архітектури

м. Одеса, Україна

**ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОРИЧНИХ АСОЦІАТИВНИХ КАРТ
У ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ**

Ключові слова: МАК, психологічний комфорт, рефлексія, освітній процес.

Психологічний комфорт є одним із ключових чинників ефективного навчального процесу. Дослідження вказують, що є пряма кореляція між відчуттям комфортності у навчанні та адаптацією студентів до освітньої діяльності [1, с. 55]. Одним із сучасних інструментів, що допомагають створювати комфортне середовище для навчання, є метафоричні асоціативні карти (МАК). Використання метафоричних асоціативних